

Vantaan perhehoidon uuden toimintamallin pilotointi

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma LAPE 2017 - 2018

Vantaan sijaishuollon perhehoidossa on toteutettu ajalla 1.1.-31.7.2018 perhehoidon uuden toimintamallin pilotointia osana Lape- hanketta. Pilotointia jatkettiin Vantaalla 31.12.2018 asti.

Vantaan perhehoidossa on kokeiltu lastensuojelulain mukaisen lapsen vastuusosiaalityön ja perhehoitolain mukaisen perhehoitajan vastuutyön tuottamista erillään.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on keskittynyt lapseen ja biologisiin vanhempiin ja sosiaaliohjaaja sijaisperheen tukemiseen.

Pilotointiin on osallistunut Vantaalla 10 perhehoidon sosiaalityöntekijää, kaksi sosiaaliohjaajaa ja kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää.

Vantaalla perhehoidossa on yhteensä noin 150 toimeksiantosopimussuhteista sijaisperhettä. Pilotoinnissa ovat olleet mukana Vantaan perhehoitajat, joiden kotiin on sijoitettu lapsia vuosina 2016-2018. Pilotoinnissa on ollut mukana yhteensä 52 sijaisperhettä. Pilotoinnin aikana niiden sijaisperheiden vastuutyö, johon oli sijoitettu lapsia ennen vuotta 2016, säilyi sosiaalityöntekijällä.

Sosiaaliohjaajan tehtäväkuva

Perhehoitajien tuen tarpeen arviointi ja tuen käytännön järjestelyt. Tehostettu tuki sijoituksen ensimmäisten vuosien aikana ja jatkossa säännöllisesti vuosittain.

Perhehoitajan tukena erilaisissa lapsen hoitoon, kasvatukseen ja kouluun liittyvissä asioissa.

Lapsen vanhemman ja perhehoitajan tukeminen asiakassuunnitelman mukaisten tapaamisten toteuttamiseksi ja tapaamisiin liittyvän yhteistyön käynnistymiseksi. Tuki perhehoitajalle hyvään yhteistyöhön lähiverkoston kanssa. Työskentely kriisitilanteissa.

Ryhmien ohjaaminen ja perhehoitajien koulutuksiin osallistuminen.

Tapaamiset

Sosiaaliohjaajat aloittivat sijaisperheiden tapaamiset tammikuussa 2018

Sosiaaliohjaajat ovat tavanneet perhehoitajia pilotoinnin aikana vähintään kerran.

Tapaamisia on ollut 1-11 kertaa, sijaisperheen tarpeen ja toiveen mukaan.

Keskimäärin tapaamisia on ollut tammi-heinäkuun välillä 3 kertaa.

Ennen pilotointia perhehoitajat ovat tavanneet lapsen vastuusosiaalityöntekijää 1-5 kertaa vuodessa ja pilotoinnin aikana 1-7 kertaa vuodessa. Keskimäärin tapaamisia on ollut kaksi kertaa vuodessa. (perhehoitajien kysely)

Perhehoitajia on tavattu pääasiassa sijaisperheen kotona. Muutamia tapaamisia on toteutunut myös perhehoidon toimistolla, kahvilassa, biologisen vanhemman luona sekä neuvotteluissa lasten/nuorten psykiatrisella poliklinikalla.

Tapaamisiin ovat osallistuneet pääasiassa perhehoitajat ja sosiaaliohjaaja.

Malli perhehoitajan sijoituksen alkuvaiheen tuesta ja teemoitetuista tapaamisista

Sosiaaliohjaajan tapaamiset 6 kertaa ensimmäisen vuoden aikana. Sosiaalityöntekijä tapaa lasta 3-4 kertaa.

1. Tapaaminen (n. 1 kk sijoituksen jälkeen) **Yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa**

Teema: Tutustuminen sijaisperheeseen, lapsen asettuminen perheeseen, perheenjäsenten roolit, sijoituksen aikaansaamat muutokset. Asiakassuunnitelman läpikäyminen. Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän työn esittely.

2. Tapaaminen (1-2 kk sijoituksen jälkeen)

Teema: Sijoitetun lapsen, vanhempien ja muiden läheisten yhteydenpito, lapsen suhde vanhempiin.

3. Tapaaminen (3-4 kk sijoituksen jälkeen)

Teema: Sijoitetun lapsen menneisyys ja taustat. **Yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa**

4. Tapaaminen (4-5 kk sijoituksen jälkeen)

Teema: Perhehoitajan identiteetti. Sijaisvanhemman odotukset, pettymykset, tunteet?

5. Tapaaminen (6-8 kk sijoituksen jälkeen) **Yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa**

teema: kiintymyssuhde. Pyritään vahvistamaan lapsen ja perhehoitajan suhdetta

6. Tapaaminen (9-12 kk sijoituksen jälkeen) **Yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa**

Sijoituksen ensimmäisen vuoden arvio.

Sosiaaliohjaajan työ käytännössä

- kartoitettu perhehoitajan käytettävissä olevia tukimuotoja.
- keskusteltu arjessa jaksamisesta sekä sijaisvanhemmuuteen, kasvatukseen ja biologisen läheisverkoston kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvistä teemoista.
- käyty läpi käytännön asioita, kuten osoitteenmuutoksen teko ja laskutus.

Sosiaaliohjaaja on ollut mukana asiakassuunnitelman neuvotteluissa perhehoitajan/sosiaalityöntekijän pyynnöstä.

Sosiaaliohjaaja on ollut tukemassa biologisen vanhemman tapaamisten käynnistämistä sijaisperheessä.

Sosiaaliohjaaja on tavannut sijaisperheen biologisia lapsia. Tapaamisilla on käsitelty mm. sijaissisaruuden aikajanaa, sijoitusten tuomia muutoksia perheeseen ja arkeen sekä niiden herättämiä ajatuksia ja tunteita.

Osa yhteydenpidosta on tapahtunut sosiaaliohjaajan ja perhehoitajan välisinä ”tukipuheluinä”.

Lisäksi sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja ovat järjestäneet Lapsen päiviä.

Lapsen päivän kokeilu

Helmikuussa 2018 käytiin tutustumassa Espoon Keinun malliin ja perustettiin työryhmä suunnittelemaan Espoon keinu -malliin pohjautuvaa Vantaan Lapsen päivä -mallia. Huhtikuussa 2018 lähdettiin kokeilemaan Lapsen päivä -mallia.

Tavoitteena sijoituksen alkuvaiheen tuen vahvistaminen. Vanhempien ja perhehoitajien hyvä yhteistyö lapsen ollessa keskiössä. Pää tavoitteena on lapsen onnistunut sijoitus.

Osallistujina lapsi/ lapset, biologiset vanhemmat ja perhehoitajat. Vetäjinä lapsen vastuusosiaalityöntekijä ja perhehoitajien vastuutyöntekijä.

Ohjelma: Ruokailu, kahvit, lapsen ikätasoisia yhteistä tekemistä ja ulkoilua, muiston askartelu, palaute päivästä.

Tarkoitus toteuttaa 3 kk sisällä sijoituksen alkamisesta.

Järjestetty yhteensä 6 kertaa kevään 2018 aikana

- Perhekuntoutuskeskus Kuuselassa 3
- Sijaisperheen kotikaupungissa hotellissa 1
- Sijaisperheessä 2

Kaikki saatu palaute on ollut pääasiassa positiivista:

- Lapsen päiviä on toivottu lisää
- Parasta ja tärkeintä on ollut lapsen kanssa oleminen
- Vapaamuotoinen yhdessä oleminen on koettu hyväksi; erityisesti rento tunnelma ja lapsilähtöinen toiminta, kuten ulkoilu
- Samoin tutustuminen sijaisperheeseen, biologiseen perheeseen ja työntekijöihin on koettu hyväksi
- Useat osallistujat arvelivat, että Lapsen päivä helpottaa ja parantaa yhteistyötä jatkossa

"Varmasti tälläinen rento yhdessäolo parantaa yhteistyötä entisestään."

"Oikein positiivinen ja mukava tunnelma."

"Oli mukavaa, että oltiin yhdessä ja puuhattiin asioita, joista lapsi pitää."

Perhehoitajien kyselyt

Perhehoitajille on toteutettu toimintamalliin liittyvät kyselyt tammikuussa 2018 ja elokuussa 2018. Kyselylomakkeet laadittiin yhteistyössä Helsingin kanssa.

Kyselyiden tarkoituksena on ollut koota kokemuksia ja näkemyksiä perhehoitajien tuen tarpeista, saadusta ja tarjotusta avusta sekä uuden toimintamallin käytöstä.

Tammikuussa 2018 kysely lähetettiin 44 sijaisperheelle ja vastauksia saatiin 24.

Elokuussa 2018 kysely lähetettiin 50 sijaisperheelle ja vastauksia saatiin 26.

Kysely pilotoinnin alussa

Tammikuun kyselyllä kartoitettiin, mitä ja millaista tukea perhehoitajat olivat saaneet ja tarvinneet aiemmin sekä mitä ajatuksia ja toiveita perhehoitajilla oli uudesta toimintamallista.

Eniten oli tarvittu apua käytännön asioihin kuten lapsen koulunkäyntiin, lapsen virallisten asioiden hoitoon. Apua oli tarvittu lapsen oireiluun ja käytökseen liittyen sekä biologisten vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Sijaisvanhemman jaksamiseen oli myös tarvittu apua.

22 vastaajasta 16 ajatteli uuden työmallin hyödyntävän heitä: Tuo lisäresursseja, työntekijä paremmin tavoitettavissa, sijaissisarukset huomioidaan, yhteistyö biologisten vanhempien kanssa.

Eniten huolesti verkoston kasvaminen, epäselvät vastuut ja tiedonkulku.

Vastaajista yhdeksän ajatteli työskentelymallin edistävän lapsen hyvinvointia.

Toivottiin, että mallissa keskityttäisiin käytännön perhetyöhön ja huomioitaisiin sijaisperheiden biologiset lapset sekä varmistettaisiin lapsen etu.

Kysely sijaisperheille pilotoinnin päättyessä

Elokuun seurantakyselyn tarkoituksena oli kartoittaa perhehoitajien ajatuksia ja kokemuksia toimintamallista.

Mitä hyviä asioita ajattelet uudessa toimintamallissa olevan?

(23 vastaajaa)

Vastauksissa korostui, että uusi toimintamalli on mahdollistanut perhehoitajan oman jaksamisen huomioimisen sekä tuen saamisen haastaviin arjen tilanteisiin.

Lapsen päivä sekä sijaissisarouden huomiointi koettiin tarpeelliseksi.

Muutama vastaaja pohti mallin toimivan erityisesti uusien aloittelevien perhehoitajien tukena.

Mallin myös ajateltiin tuovan joustavuutta vastaamaan perheiden erilaisiin tarpeisiin.

Osa vastaajista oli kokenut tavoittavansa työntekijät nopeammin ja saaneensa enemmän tukea uuden toimintamallin myötä. Tämän uskottiin vaikuttavan positiivisesti sijoitetun lapsen hyvinvointiin.

Osa vastaajista ei ollut kokenut hyötyneensä työskentelymallista tai ei ollut tarvinnut sosiaaliohjausta, vaan oli hoitanut asiat sosiaalityöntekijän kanssa.

Mikä sinua huolestuttaa uudessa toimintamallissa? (19 vastaajaa)

Toimintamallin sekavuus herätti vastaajissa eniten huolta.

Sekavuutta on aiheuttanut muun muassa työnjako ja se, keneen missäkin asiassa tulee olla yhteydessä.

Vastaajat olivat huolissaan myös siitä, pysyykö kokonaiskuva lapsen ja perheen tilanteesta uudessa toimintamallissa kenenkään hallussa ja katoaako tieto kahden työntekijän välillä.

Vastaajat mieltivät lisäksi aiheuttaako toimintamalli päällekkäisyyttä asioiden hoidossa.

Toivottiin asiantuntevaa keskusteluapua, jossa hyödynnetään tutkimustietoa sijoitettujen lasten hoidosta ja kasvun tukemisesta.

Yksi vastaaja pohti toimintamallin lisäävän paineita perhehoitajana jaksamiseen ja toinen oli huolissaan siitä, ettei asioista neuvotella enää suoraan vastuusosiaalityöntekijän kanssa.

Osa vastaajista koki, ettei toimintamalli aiheuta huolta.

Miten ajattelet uuden toimintamallin vaikuttavan lapsen hyvinvointiin?

(23 vastaajaa)

Vastaajat pohtivat, että toimintamallin avulla sosiaalityöntekijä pystyy keskittymään enemmän lapseen ja siten lapsi ja lapsen asiat tulevat paremmin kuulluksi.

Lapsen päivä oli koettu lapselle hienoksi kokemukseksi.

Vastaajat pohtivat toisalta, että lapsen hyvinvointi lisääntyy, kun he saavat sosiaaliohjaajalta tukea omaan jaksamiseen ja ohjausta lapsen kanssa toimimiseen.

Osa vastaajista arvioi, ettei toimintamalli vaikuta lapsen hyvinvointiin millään tavalla.

Mitä toivoisit jatkossa otettavan huomioon perhehoidon toimintamallissa? (15 vastaajaa)

Tämän kysymyksen vastauksissa korostui toive toimintamallin jatkosta.

Lisäksi toivottiin selkeää työnjakoa eri työntekijöiden välille ja huomion kiinnittämistä tiedon kulkuun.

Perhehoitajille kaivattiin selkeitä ohjeita ja tietopaketteja perhehoidon käytännöistä.

Toiveena esitettiin työskentelyn tehostamista toimivan yhteistyön luomiseksi biologisten ja sijaisvanhempien välille.

Vastaajat toivoivat myös lisää koulutuksia muun muassa traumatisoituneen lapsen auttamiseen liittyen.

Yksittäisissä vastauksissa toivottiin lisäksi kaikkien kuntien välille yhteneviä toimintatapoja, enemmän tapahtumia, joihin voi osallistua yhdessä sijoitetun lapsen kanssa sekä perhehoitajan vapaiden järjestämistä.

Sijaisperheille tehtyjen kyselyjen vertailu

Molempien kyselyiden tulokseksi saatiin, että perhehoitajat ovat kokeneet Vantaan perhehoidosta saatavan tuen ja avun olevan pääsääntöisesti riittävää.

- Lisää tukea kaivattiin käytäntöjen ohjeistamiseen, sijaisvanhempana jaksamiseen sekä biologisen läheisverkoston kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lisäksi perhehoitajat toivoivat asiantuntevaa tietoa ja keskustelutukea, esimerkiksi lastenpsykiatriasta.
- Loppukyselyn vastauksissa korostui toive selkeästä työnjaosta ja paremmasta tiedonkulusta työntekijöiden välillä.

Perhehoidon kehittämispäivät ja työntekijöiden kyselyt

Perhehoidon työntekijöiden näkemyksiä uudesta toimintamallista kartoitettiin ensimmäisen kerran syksyn 2017 kehittämispäivässä.

Pilotoinnin aikana työntekijöiden kokemuksia ja kehittämisajatuksia kerättiin helmi- ja kesäkuun 2018 kehittämispäivillä.

Kehittämispäivillä pohdittiin sosiaaliohjaajan tehtäväkuvaa sijoituksen alussa, työnjakoa, yhteistyötä ja mallin kehittämistä.

Lisäksi työntekijät vastasivat touko- ja syyskuussa kyselyihin, joissa kartoitettiin mallin toimivuutta käytännössä.

Kyselyt työntekijöille

Työntekijöille tehty kyselyt olivat sisällöltään samanlaisia.

Kyselyissä kartoitettiin

- Mikä uudessa työskentelymallissa on ollut toimivaa?
- Mikä uudessa työskentelymallissa ei ole toiminut?
- Miten työskentelymallia tulisi muuttaa?

Toimivaa:

- Työparius ja reflektointi.
- Käytäntöjen läpikäyminen uusien sijaisvanhempien kanssa.
- Sijoituksen herättämien tunteiden ja ajatusten läpikäyminen alkuvaiheessa ja sijoituksen aikana.
- Lapsen ja biologisten vanhempien tapaamisten mahdollistaminen sijaisperheissä.
- Sijaissisarusten huomioiminen ja tapaamiset.
- Sijaisvanhemman jaksamisen huomiointi.
- Sosiaaliohjaajan apu päätösten valmistelussa.
- Lapsen päivät.
- Tarpeen mukainen tuki on koettu toimivaksi.

Haasteet:

- ohjaajien epäselvä työnkuva.
- päällekkäinen työ / epäselvä työnjako.
- tiedon ja kokonaiskuvan sekä hallinnan sirpaleistuminen.
- riittämätön aika kohdata ja päivittää tilannetta yhdessä, jolloin kokonaisuus jää epäselväksi.
- tiedon kulku.
- Toimintamuoto ei ole vähentänyt sosiaalityöntekijän työtä.
- Luottamussuhde sijaisperheisiin jää keskeneräiseksi, kun sosiaalityöntekijä ei tutustu uusiin sijaisperheisiin.

Kehitettävää

- työroolien ja yhteistyön selkiyttäminen.
- biologisten perheiden huomioiminen.
- sijaisperheen ja biologisen perheen yhteistyön vahvistaminen.

Lisäksi on toivottu, että

- perhehoitajan vastuutyö olisi joustavaa ja tarpeesta lähtevää.
- sosiaaliohjaajien työaika muutetaan yhteneväksi sosiaalityöntekijöiden kanssa.
- sosiaaliohjaajia saataisiin lisää.
- ryhmätoiminta olisi osa perhehoidon toimintatapoja.

Pilotoinnin tilanne kesäkuussa 2018

Sijaishuollon johtoryhmä päätti kesäkuussa, että pilottia jatketaan nykymallia mukaillen vuoden loppuun, kunnes tilanne selkiytyy LAPE:n ja SOTE: osalta.

- Lapsen päivää jatketaan ja kehitetään.
- Ensimmäisen vuoden työskentelyä jatketaan (tarvittaessa soveltaen, jos kyseessä ns. vanha sijaisperhe).
- Ryhmiä käynnistetään /suunnitellaan.
- Perheitä, jotka eivät tarvitse sosiaaliohjaajan tukea, tavataan tarpeen mukaan. Kohdennetaan tukea oikeisiin perheisiin.
- Pällekkäistä työtä yritetään karsia ja tehtäväkuvia selkiytetään.

Lokakuun loppuun mennessä tehdään ratkaisu jatkosta vuodelle 2019, jos riittävät tiedot käytettävissä.

Pilotin tulokset

Perhehoitaja

- + Työntekijän tavoitettavuus paranee
- + työntekijällä on enemmän aikaa sijaisperheen tukemiseen
- + Lapsen päivän työskentely
- + Sijaisperheen omien lasten tukeminen sijaissisaruuuteen
- Työntekijöiden työnjaon sekavuus
- Sijaisperheen tuen pitäisi olla joustavaa ja tarpeesta lähtevää.

Henkilöstökokemus

- + Sijaisperheiden tarpeen mukainen tuki
- + Työparityöskentelyn mahdollisuudet
- + Lapsen päivän työskentely
- Päällekkäinen työ
- Tiedon kulun haasteet ja kokonaiskuvan sekä hallinnan sirpaleistuminen
- Lapsen vanhempien tuki sijoituksen aikana on puutteellista

Asiakashyöty

- + Perhehoidon parantunut valvonta ja turvallisuus.
- + Lapsen vanhempien ja sijaisvanhempien yhteistyön paraneminen Lapsen päivätyöskentelyn kautta.
- + Lapsen vanhempien tuen tarve tulee näkyvämmäksi.
- + Lapsen ja vanhempien tapaamisten mahdollistuminen sijaisperheessä.
- + Sosiaalityöntekijä voi paremmin keskittyä lapseen ja biologisiin vanhempiin.

Yhteenveto ja loppupäätelmät

Kehittämis aika on ollut lyhyt, joten työskentelymallin todellista vaikuttavuutta ja riskejä on haastava arvioida.

Haasteena koko pilotoinnin aikana näyttäytyi työn päällekkäisyys, sekavuus, tiedon kulku työntekijöiden välillä.

Osa perhehoitajista on kokenut vastuutyön tukevan heidän perhehoitajana toimimista sekä jaksamista. Osa perhehoitajista ei ole kokenut vastuutyölle hyötyä tai tarvetta. Osa on kokenut työn eriyttämisen kuormittavana.

Sosiaaliohjaajan tehtävänkuvaa ja työnjakoa sosiaalityöntekijän kanssa on selkiytettävä ja työntekijöiden yhteistyötä on kehitettävä.

Vantaalla on hyvin toimiva mentoritoiminta perhehoitajien alkuvaiheen tukena. Sosiaaliohjaajan ja mentorin roolit tulisi selkiyttää.

On arvioitava, miten perhehoitajat saavat alkuvaiheessa riittävästi tietoa ja ohjeistusta käytännön asioiden hoitamiseen. Perhehoitajien tuen ja tiedon tarpeisiin voitaisiin vastata lisäksi esim. perhehoidon infotilaisuuksilla, vertaisryhmätoiminnalla sekä tarpeen mukaisella ulkopuolisella koulutuksella ja työnohjauksella.

Lapsen päivät on koettu hyödyllisiksi ja niitä on kaivattu lisää. Sijoitetun lapsen perheyhteisön välistä yhteistyötä tulee vahvistaa.

Loppupäätelmä:

Vantaan perhehoidossa voidaan siirtyä eriytettyyn työmalliin, jos saadaan lisäresursseja perhehoitajan vastuutyöhön. Lisäresurssin tarve on 2-3 sosiaaliohjaajaa. Edellytetään lisäksi, että perheen vastuutyöntekijällä on päätösoikeus sijaisperhettä koskevissa päätöksissä.